

El creixement de l'alumnat estranger a les Illes Balears al llarg del curs 2005-2006. Una aproximació als resultats acadèmics i a la seva integració escolar

Luis Vidaña Fernández

RESUM

En aquest capítol de l'Anuari pretenem:

- Continuar en la línia dels dos anys precedents, amb la presentació de les dades de l'alumnat estranger a les Illes Balears corresponents al curs escolar 2005-2006, des d'una perspectiva de continuïtat.
- Indicar els resultats dels programes institucionals d'atenció i/o suport a l'alumnat estranger desenvolupats per la Conselleria d'Educació: professorat de suport, formació específica del professorat per atendre les necessitats específiques d'aquest alumnat, tallers interculturals, etc.
- Analitzar els resultats acadèmics de l'alumnat estranger en relació amb la resta de l'alumnat autòcton i detectar les propostes que els centres educatius proposen com a mecanismes de millora de la situació actual.

RESUMEN

En este capítulo del anuario pretendemos:

- Continuar en la línea de los dos años precedentes, con la presentación de los datos del alumnado extranjero en las Islas Baleares, correspondientes al curso escolar 2005/2006, des de una perspectiva de continuidad.
- Indicar los resultados en relación a los programas institucionales de atención y apoyo al alumnado extranjero desarrollados por la Conselleria de Educación: profesorado de apoyo, formación específica del profesorado para atender las necesidades específicas de este alumnado, los talleres interculturales, etc.
- Analizar los resultados académicos del alumnado extranjero en relación al resto del alumnado autóctono y detectar las propuestas que los centros educativos proponen como mecanismos de mejora de la situación actual.

I. EL CREIXEMENT DE L'ALUMNAT ESTRANGER A LES ILLES BALEARS AL LLARG DEL CURS 2005-2006

El mes de gener de 2006 l'INE presenta la darrera actualització del padró municipal d'habitants.

En relació amb la població de les Illes Balears, destaca un increment de 28.054 persones, ja que és passa de 955.077 (gener de 2005) a 983.131 (gener de 2006); d'aquestes, 24.312 provenen de fora de les Illes, per tant de la immigració, i, 3.742 resulten del creixement vegetatiu.

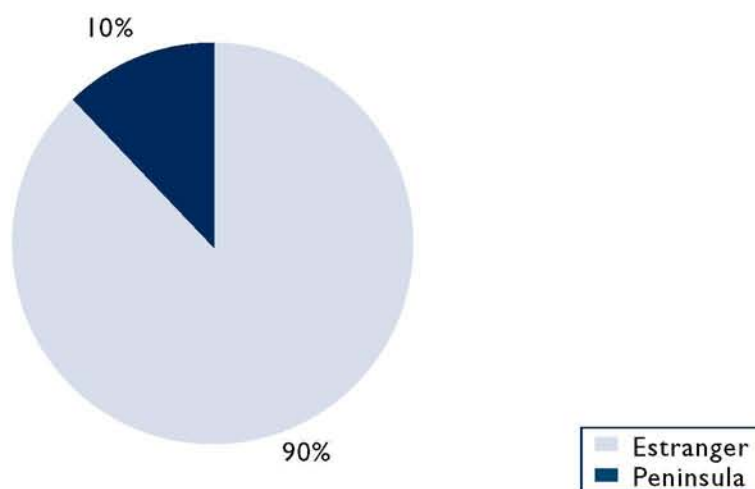
A més de la immigració com a factor clau per al creixement de la població de la comunitat balear, una implicació molt important des del punt de vista educatiu consisteix en el fet que el 21% dels naixements són fills de dones estrangeres (2.313 naixements).

Així mateix també s'observa un canvi estructural del concepte de família, ja que un 1/3 dels naixements són fills de famílies uniparentals.

També cal tenir en compte que durant l'any 2005 es va produir una regularització massiva de població estrangera en situació irregular que encara no es troba incorporada a aquestes dades demogràfiques.

La població escolar de les Illes s'ha incrementat, durant el curs 2005-2006, segons les dades aportades per la Conselleria d'Educació, en 3.191 alumnes a conseqüència de la immigració: 2.875 alumnes d'origen estranger i 318 d'origen peninsular.

GRÀFIC I. PROCEDÈNCIA DE L'ALUMNAT IMMIGRAT A LES ILLES DURANT EL CURS 2005-2006

Font: Conselleria d'Educació.

És interessant no perdre de vista que el 10% de l'alumnat que s'ha incorporat recentment al sistema educatiu balear prové d'altres comunitats autònomes de l'Estat espanyol, pel tipus de suport que també cal posar en funcionament per atendre'ls. No obstant això, el gran percentatge d'alumnat que s'incorpora al sistema educatiu balear prové de l'estranger, amb el 90%.

Així con les dades demogràfiques generals de la població estrangera global o general resident a les Illes presenten problemes en relació amb la seva exactitud i precisió, les dades d'alumnat estranger són bastant precises, ja que el mecanisme de recollida d'informació per part de la Conselleria d'Educació és molt fiable.

Així, el creixement de la població estrangera als centres educatius de les Illes ha estat del 15,10%, ja que ha passat de 19.025 (abril de 2005) a **21.898** (abril de 2006).

L'alumnat estranger representa el 12% del total d'alumnat no universitari a les Illes Balears.

Respecte a les principals nacionalitats de procedència de l'alumnat nouvingut durant el present curs, tenim: el Marroc; el Regne Unit; l'Argentina; Colòmbia; Bolívia; l'Uruguai; Romania i l'Equador.

A partir de les dades anteriors observam com, individualment, el país que aporta un nombre més elevat d'alumnat és el Marroc, seguit del Regne Unit i de l'Argentina.

Ara bé, si ens fixam en el continent de procedència, la immigració d'alumnat procedent de països llatinoamericans és la majoritària.

També continua una forta mobilitat d'alumnat entre els centres de les Illes, que ha estat de 1.805, un altre efecte del procés migratori. Per illes, aquesta mobilitat ha estat:

Mallorca1.554 alumnes
Eivissa183 alumnes
Menorca81 alumnes
Formentera7 alumnes

A) LA POBLACIÓ EN EDAT ESCOLAR OBLIGATÒRIA

A partir d'aquests 2.875 alumnes estrangers incorporats al sistema educatiu de les Illes Balears, a les pàgines següents comprovarem com es modifica la distribució corresponent al curs anterior, en primer lloc per etapes educatives (quadre I).

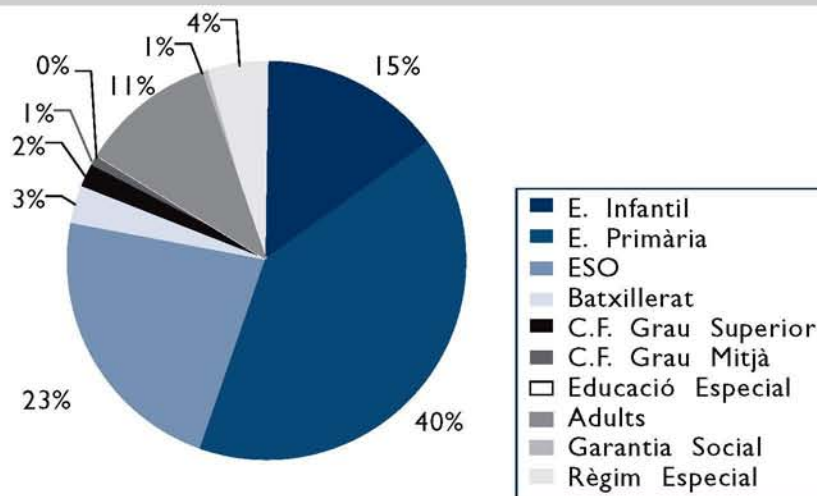
QUADRE I: EVOLUCIÓ DE LA DISTRIBUCIÓ DE LA POBLACIÓ ESCOLAR DE NACIONALITAT ESTRANGERA A LES ILLES BALEARS, PER ETAPES EDUCATIVES. PERÍODE 2004-2006.				
Nivell educatiu	E. Infantil	E. Primària	ESO	Altres
Curs 2004-2005	3.171	7.556	4.508	3.788
Curs 2005-2006	3.297	8.719	5.124	4.758

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General de Planificació i Centres.

En relació amb les altres etapes i/o modalitats educatives, destaca la presència d'alumnat estranger en l'ensenyament d'adults (2.444), seguit de l'alumnat d'ensenyaments de règim especial (925), de batxillerat (688), de cicles formatius (507), de garantia social (131) i d'educació especial (63).

Al marge de l'ensenyament obligatori, destaca l'alumnat estranger adult que realitza cursos de llengua i cultura balear per millorar la seva integració.

GRÀFIC 2: DISTRIBUCIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER A LES ILLES BALEARS, PER ETAPES EDUCATIVES. CURS 2005-2006

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General de Planificació i Centres.

Continua, com en cursos anteriors, el predomini de l'alumnat d'Educació Primària (40%), seguit del corresponent a ESO (23%), seguits de l'alumnat d'Educació Infantil (15%); a continuació trobam l'educació d'adults (11%), les ensenyances de règim especial (4%), el batxillerat (3%), etc.

El quadre 2 recull en xifres absolutes l'alumnat estranger present al sistema educatiu balear durant el curs 2005-2006, per nivells educatius:

QUADRE 2: ALUMNAT ESTRANGER PER NIVELL EDUCATIU (2005-2006).

Nivell educatiu	Alumnat estranger
E. Infantil	3297
E. Primària	8719
ESO	5124
Batxillerat	688
Cicles grau mitjà	333
Cicles grau superior	174
Educació especial	63
Ensenyament adults	2444
Programes garantia social	131
Règim especial	925
TOTAL	21898

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General de Planificació i Centres.

L'alumnat estranger continua el seu creixement a tots els nivells educatius obligatoris i postobligatoris a conseqüència del procés de reagrupament familiar i del pas d'un nivell a l'altre, com queda de manifest al quadre 3.

QUADRE 3: EVOLUCIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER MATRICULAT ALS ENSENYAMENTS OBLIGATORIS DINS ELS CENTRES DE LES ILLES BALEARS (2002-2006).

Nivell educatiu	Curs 2002-03	Curs 2003-04	Curs 2004-05	Curs 2005-06
E. Infantil	2456	3098	3171	3297
E. Primària	5760	6771	7556	8719
ESO	3051	4094	4508	5124

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Planificació i Centres.

Com en anys precedents, a més de considerar la distribució de l'alumnat estranger per etapes i/o nivells educatius amb vista a planificar les accions a dur a terme per a la seva atenció, una altra informació molt interessant per a la planificació educativa és conèixer el fort creixement experimentat durant els darrers anys i la tendència ascendent del nombre d'alumnes estrangers que s'incorporen anualment al sistema educatiu balear (quadre 4).

QUADRE 4: INCREMENT DE L'ALUMNAT ESTRANGER A LES ILLES BALEARS DURANT EL PERÍODE 1991-2006.

Curs escolar	Total d'alumnat estranger
1991-1992	1.417
1992-1993	1.472
1993-1994	1.540
1994-1995	1.625
1995-1996	1.976
1996-1997	2.207
1997-1998	2.956
1998-1999	3.510
1999-2000	4.740
2000-2001	5.774
2001-2002	8.182
2002-2003	12.951

Continua

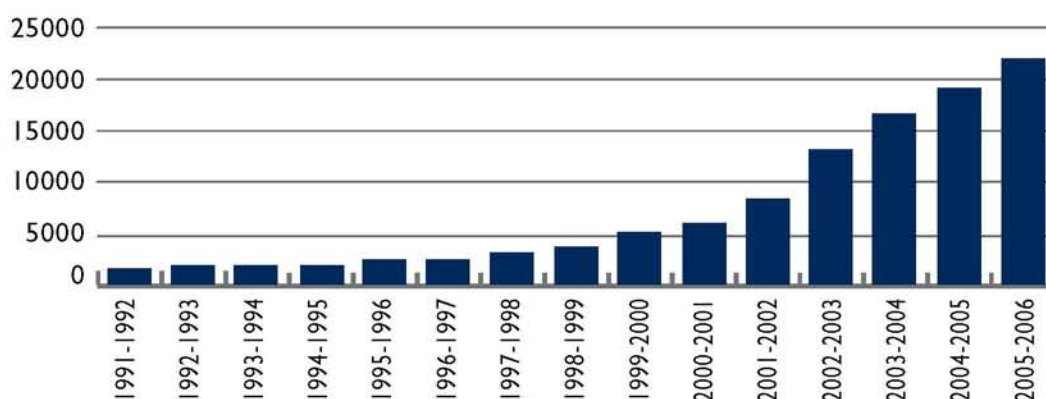
2003-2004	16.648
2004-2005	19.023
2005-2006	21.898
De 1991 a 2005	19.079

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del MEC i la Conselleria d'Educació.

Tant al quadre 4 com a la seva representació gràfica (gràfic 3) s'observa la progressió constant de l'evolució de l'alumnat estranger matriculat al sistema educatiu balear, amb unes quantitats molt importants que especialment s'han acumulat al llarg dels darrers quatre cursos escolars, període durant el qual el reagrupament familiar ha estat molt important.

La tendència que manifesta la gràfica és de continuïtat durant els propers anys.

GRÀFIC 3. EVOLUCIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER, NO UNIVERSITARI, A LES ILLES BALEARS (1991-2006)

Font: Elaboració pròpia.

B) LA DISTRIBUCIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER PER CENTRES EDUCATIUS

Durant el curs 2005-2006 continua la forta concentració de l'alumnat estranger als centres públics en detriment dels centres concertats i privats. A l'Anuari d'enguany volem mostrar com aquesta situació no és exclusiva de la comunitat balear, sinó que es tracta d'un problema general del sistema educatiu espanyol.

QUADRE 5: DISTRIBUCIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER PER TIPOLOGIA DE CENTRES EDUCATIUS. CURS 2004-2005.

Comunitat autònoma	Centres públics	%	Centres privats	%
Andalusia	42.597	83	8.719	17
Aragó	10.710	78	3.095	22
Astúries	3.277	82	743	18
Balears (Illes)	15.061	79	3.968	21
Canàries (Illes)	21.557	86	3.389	14
Cantàbria	2.442	76	923	27
Castella i Lleó	11.687	63	3.753	37
Castella - la Manxa	15.404	90	1.781	10
Catalunya	74.660	84	13.871	16
C. Valenciana	53.666	86	8.745	14
Extremadura	3.206	91	301	9
Galícia	6.140	84	1.134	16
Madrid	76.302	75	25.676	25
Múrcia	19.337	90	2.221	10
Navarra	6.407	81	1.530	19
País Basc	6.532	67	3.285	33
Rioja (la)	3.182	77	947	23
Ceuta	198	88	27	22
Melilla	713	92	59	8
TOTAL	372.996	82	84.249	18

Font: Estadísticas de la Educación en España. 2004-2005.

La correlació és més equilibrada en el cas de les Illes Balears, amb el 79% de l'alumnat estranger en centres públics i el 21% en centres concertats i privats, en relació amb la mitjana espanyola, situada en el 82% d'alumnat estranger dins l'ensenyament públic i el 18% dins l'ensenyament concertat i privat. Aquest fet té la seva explicació per la presència de centres privats estrangers i especialment amb matrícula d'alumnat estranger a les illes de Mallorca i Menorca. A les illes d'Eivissa i Formentera la menor presència de centres privats i concertats provoca una quasi exclusiva presència d'alumnat estranger als centres públics.

Com dèiem a l'anterior Anuari, no tots els centres públics de les Illes Balears presenten percentatges similars d'alumnat estranger, sinó que el nombre és determinat per la ubicació del centre a determinades barriades de les principals ciutats de les Illes (Palma, Inca, Manacor, sa Pobla, Maó, Ciutadella, Eivissa, Santa Eulària del Riu, Sant Antoni de Portmany, etc.).

Per altra banda, també hi ha una certa selecció de l'alumnat estranger que assisteix als centres privats i concertats, amb predomini dels joves procedents del món desenvolupat i, per tant, amb una bona situació econòmica.

QUADRE 6: PERCENTATGE D'ALUMNAT ESTRANGER, PER TIPUS DE CENTRE 2000-2005.

	2000-2001	2002-2003	2004-2005
Espanya públics	78	80	82
Espanya privats/concertats	22	20	18
Balears públics	85	82	79
Balears privats/concertats	15	18	21

Font: Elaboració pròpia a partir dels Informes del Consell Escolar de l'Estat (2000-2005).

C) LA PROCEDÈNCIA GEOGRÀFICA DE L'ALUMNAT

A final del curs escolar 2005-2006 la distribució d'alumnat estranger matriculat als centres educatius de les Illes Balears per àrees continentals de procedència és la següent:

Del continent americà (10.518 alumnes); de la Unió Europea (5.201 alumnes); del continent africà (3.850 alumnes); de la resta de països de l'Europa no comunitària (1.484) i del continent asiàtic i Oceania (845 alumnes).

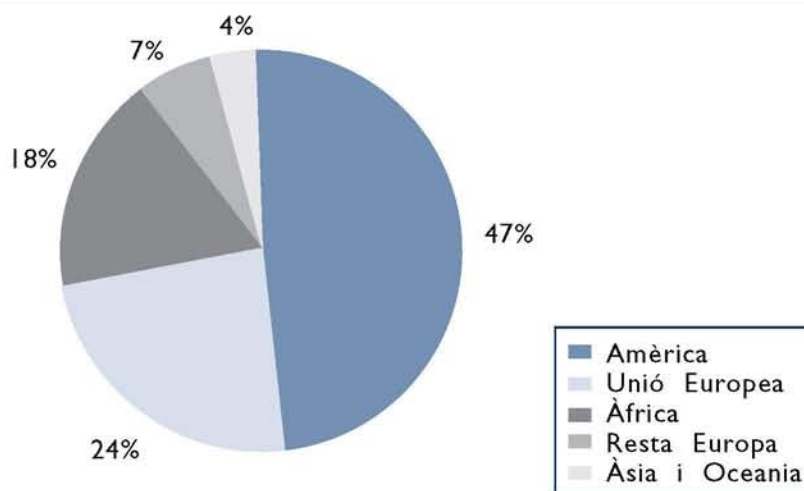
Cal puntualitzar que dins aquestes xifres s'hi inclou l'alumnat adult, que és molt variable quant a altes i baixes i, per tant, pot crear distorsions en determinats moments del curs escolar.

Com es pot observar al gràfic 4, el 47% de l'alumnat estranger prové del continent Americà, especialment del que s'anomena Llatinoamèrica, ja que la presència d'alumnat dels Estats Units, del Canadà... és minoritària en relació amb els percentatges de països com l'Argentina, Colòmbia, l'Equador, el Perú, etc.; per tant, una primera conclusió evident és que es tracta d'alumnat que té com a llengua vehicular i, en la majoria de casos materna, el castellà.

S'observa una davallada en 3 punts d'aquest alumnat respecte al curs anterior, que s'incorporen: al continent africà, que representa el 18%, 1 punt a l'Europa no comunitària, que puja al 7%, i per últim, 1 punt percentual a l'alumnat procedent del continent asiàtic i Oceania, que queda en el 4%.

En relació amb l'alumnat estranger procedent de països de la Unió Europea, el seu percentatge global es manté en el 24%.

GRÀFIC 4. DISTRIBUCIÓ D'ALUMNAT ESTRANGER A LES ILLES BALEARS, PER ÀREES CONTINENTALS DE PROCEDÈNCIA. CURS 2005-2006

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Planificació i Centres.

Una altra aproximació interessant pel que fa a la diversitat de l'alumnat estranger que conviu als centres educatius de les Illes Balears és la gran quantitat i varietat de països de procedència. En principi s'observa la presència d'alumnat de 117 nacionalitats diferents durant el curs 2005-2006, procedents de la totalitat de continents del món.

QUADRE 7: NACIONALITATS D'ALUMNAT ESTRANGER A LES ILLES BALEARS (2002-2006)

Curs	Illes Balears	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera
2002-2003	115	103	45	56	16
2003-2004	115	110	52	60	19
2004-2005	119	107	58	67	20
2005-2006	117	106	57	69	19

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General de Planificació i Centres.

Respecte a les nacionalitats més significatives, des del punt de vista quantitatiu, el quadre 8 recull presenta un resum per nacionalitats, dins el conjunt de la comunitat de les Illes Balears i també per Illes.

QUADRE 8: PRINCIPALS PAÏSOS DE PROCEDÈNCIA DE L'ALUMNAT ESTRANGER A LA CAIB. CURS 2005-2006.

Països	Balears	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera
Alemanya	1.763	1.369	47	320	27
Argentina	2.080	1.781	98	169	32
Bolívia	265	195	65	5	
Brasil	252	167	33	52	
Bulgària	418	402	12	4	
Colòmbia	1.496	1.277	84	119	16
Cuba	227	222	3	1	1
Equador	2.789	1.971	344	474	
França	236	157	19	60	1
Holanda	145	86	10	47	2
Itàlia	469	315	40	97	17
Marroc	3.050	2.239	230	558	23
Perú	176	153	16	7	
Polònia	169	146	2	21	
Portugal	106	85	5	16	
Regne Unit	1.439	878	410	146	5
Rep. Domin.	277	234	24	18	1
Romania	316	219	15	82	
Rússia	198	169	21	8	
Suïssa	103	65	7	29	2
Ucraïna	145	133	2	10	
Uruguai	634	498	33	99	4
Veneçuela	170	162	4	4	
Xile	350	315	4	28	3
Xina	463	399	18	42	4

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General de Planificació i Centres.

Del quadre 8 en podem extreure una sèrie de conclusions interessants, com són:

a) La coincidència de les principals nacionalitats per importància numèrica d'alumnat a les diferents illes i el seu elevat percentatge en relació amb el total d'alumnat estranger.

Així, a l'illa de Mallorca, les 10 nacionalitats més representatives des del punt de vista quantitatiu són: el Marroc, l'Equador, l'Argentina, Alemanya, Colòmbia, el Regne Unit, l'Uruguai, Bulgària, la Xina i Xile.

A l'illa de Menorca, les 6 nacionalitats o països amb major nombre d'alumnes són: el Regne Unit, l'Equador, el Marroc, Alemanya, Colòmbia i l'Argentina.

A l'illa d'Eivissa, les 6 nacionalitats més importants són: el Marroc, l'Equador, Alemanya, l'Argentina, el Regne Unit i Colòmbia.

I a l'últim, a l'illa de Formentera hi ha 5 nacionalitats majoritàries: l'Argentina, Alemanya, el Marroc, Itàlia i Colòmbia.

b) La distribució per illes i per municipis d'aquesta immigració estrangera és un element a tenir en compte amb vista a la planificació educativa quant a matriculació, tipologia de suports, etc.

En general el model dual d'immigració estrangera cap a les Illes, és a dir, la presència d'alumnat procedent del món desenvolupat i del Tercer Món, té una plasmació espacial particular.

En general els municipis turístics i amb determinats atractius paisatgístics atreuen persones procedents d'altres països desenvolupats, i també determinades àrees turístiques, així com els municipis econòmicament més dinàmics econòmicament i demogràficament (generalment els municipis amb més densitat d'habitants, com Palma, Manacor, Inca, Lluçmajor, Eivissa, Maó, Ciutadella, etc.), són les que presenten major nombre d'alumnes estrangers procedents del Tercer Món.

II. RECURSOS DE LA DIRECCIÓ GENERAL D'ORDENACIÓ I INNOVACIÓ DE LA CONSELLERIA D'EDUCACIÓ I CULTURA

En general podríem dir que totes les direccions generals de la Conselleria d'Educació i Cultura actuen pel que fa a la intervenció educativa respecte a l'alumnat estranger dins el sistema educatiu balear.

Així, la DG de Planificació i Centres duu el control de la matrícula d'aquest alumnat als centres educatius, assigna el professorat específic als centres en funció de les demandes i necessitats que exposen els equips directius, programa la construcció de futurs centres educatius en funció del creixement de la població escolar, que durant aquests darrers anys té una forta motivació en la immigració d'alumnat procedent d'altres països i en la continuada arribada d'alumnes espanyols procedents d'altres comunitats autònomes, etc.

La DG d'Administració Educativa i Inspecció, sobretot a través del control del sistema educatiu per part del cos d'inspectors, coneix de primera mà la situació d'aquest alumnat en els centres i les demandes que es fan en relació amb l'assignació de recursos (humans i materials) per atendre les peculiaritats d'aquesta nova població. Recordem que és la responsable del compliment del PALIC (Pla d'Acolliment Lingüístic i Cultural) dels centres.

La DG de Personal Docent assigna el professorat als centres i treballa per la convocatòria d'oposicions als diferents cossos (mestre, professorat de secundària, etc.) amb la finalitat de cobrir les necessitats de recursos humans del sistema educatiu.

La DG de Cultura treballa per potenciar l'elaboració de materials de tots tipus per tal d'oferir recursos, entre d'altres, als centres educatius per al treball amb l'alumnat nouvingut, etc. I així podríem fer un petit resum de la totalitat de direccions generals que componen l'organigrama de la Conselleria d'Educació.

Ara bé, des del nostre punt de vista la direcció general que ha de contribuir d'una manera més específica i decidida davant la incorporació al sistema educatiu balear de més de 21.898 alumnes estrangers (curs 2005-2006) és la d'Ordenació i Innovació.

Dins aquesta direcció general ens ocuparem a l'Anuari 2006 de dos aspectes en concret:

a) Els programes específics d'atenció a l'alumnat estranger:

- El Programa d'atenció a la diversitat.
- El Programa de tallers interculturals.

b) La formació permanent del professorat.

a) Programes específics d'atenció a l'alumnat estranger

En relació amb l'Anuari 2005 i anteriors, l'evolució del professorat destinat als centres educatius de les Illes per atendre la diversitat de l'alumnat no ha variat de manera significativa.

Per la seva banda, els tallers interculturals, en el seu segon any de funcionament, han esdevingut un recurs més de l'Administració educativa per contribuir a la integració de l'alumnat estranger.

QUADRE 9: LA RELACIÓ DELS TALLERS QUE ES DUEN A TERME EL PRESENT CURS ÉS LA SEGÜENT:

Tallers	Nivell Educatiu
Elaboració de trenes senegalesos	Primària/ESO
Expressió afroètnica	Tots els nivells
Origami i papiroflèxia	Primària/ESO/Batxillerat
Xerrada sobre la diversitat africana	ESO

Continua

Cultura argentina	Primària/ESO
Cal·ligrafia xinesa	ESO
Sons amb instruments tibetans	Tots els nivells
Instruments musicals del món	Tots els nivells
Taller creatiu de mandalas	Primària/ESO
Contes mediambientals	Infantil/Primària/ESO
Sensibilització mediambiental i reciclatge	Infantil/Primària/ESO
Capoeira	Infantil/Primària/ESO
Escultura interactiva amb els cants de les balenes <i>yubarta</i>	Infantil/Primària/ESO
Contes del Japó	Infantil/Primària
Llengües del món	Primària/ESO/Batxillerat
Titelles	Infantil/Primària
Caparrots	Primària/ESO
Ball mallorquí	Tots els nivells
Instruments musicals de les Illes Balears	Tots els nivells
Jocs cooperatius	Tots els nivells
Perú mil·lenari i Perú d'avui	ESO/Batxillerat
Teatre i comunicació	Primària/ESO
Teatre sense fronteres	Primària/ESO
Un dia en la vida d'un nin a Mali	Primària/ESO
Artesania africana	Infantil/Primària
Índia	Infantil/Primària
Cultura boliviana	Tots els nivells
Marroc	Tots els nivells
Xile	Tots els nivells
Cultura de Brasil	Tots els nivells
Dansa oriental	Tots els nivells

No tenim informació en relació amb els centres educatius participants en els tallers anteriors, que es va demanar per escrit, així com sobre altres aspectes d'aquesta direcció general, i no hi ha hagut resposta.

b) La formació permanent del professorat

A les nostres illes s'ocupen de la formació permanent del professorat diferents organismes i institucions: la UIB, i dins aquesta destacaríem l'ICE, amb una proposta anual de cursos variada, i segon la nostra opinió, reduïda; les centrals sindicals (STE-i, UGT, CCOO, ANPE...), que també ofereixen cursos per a l'actualització científicodidàctica dels docents; diferents ONG i d'altres organismes relacionats amb el món educatiu.

Als docents, la matriculació a la majoria d'aquests cursos i activitats els suposa una despesa econòmica.

Per altra banda, des de l'any 1985 la tasca d'oferir als docents de les Illes una llista de cursos, seminaris, formació en centres, etc., correspon als centres de Professorat i Recursos, que depenen orgànicament de la Direcció General d'Ordenació i Innovació.

Al present Anuari hem volgut realitzar una aproximació a les activitats que ofereix el servei de formació del professorat de les Illes, cercant la possible relació amb la formació del professorat en temes d'interculturalitat i d'atenció a l'alumnat estranger.

No obstant això, primer volem fer una exposició de reflexions sobre la importància de la formació del professorat davant la nova situació creada als centres educatius de les Illes per la pluralitat cultural, lingüística, social, etc., que s'està generant; i així apuntar les línies principals que hauria de preveure aquesta formació específica.

Un **primer aspecte** que els teòrics de la formació intercultural del professorat apunten té a veure amb la identificació del professorat com a membre d'una societat determinada, en aquest cas de la comunitat autònoma de les Illes Balears: com a portador d'una cultura, ha de ser conscient d'això quan es troba davant un alumne/a d'un altre país.

El professorat pertany a la cultura dominant, per tant, ha de relativitzar la seva pròpia cultura, poder ésser crític amb ella, posar-se en el lloc de l'altre. Això és bàsic, ja que el mestre és el millor mitjancer intercultural, pel fet d'estar moltes hores amb els nins.

En aquest difícil context de la immigració el professor esdevé un mitjancer entre dues cultures, la pròpia i la del nin o la nina que té davant, que a la vegada té darrera una família concreta.

Un **segon aspecte** té a veure amb la necessitat d'un coneixement i sensibilització del fenomen migratori (migracions internacionals, societats multiculturals) per poder adoptar una metodologia en la línia d'elaboració i execució dels plans d'acolliment i tractament de la diversitat social i cultural als centres educatius. Aquesta feina no està ben enfocada actualment, es donen per fet molts d'aspectes que no es coneixen i no es valoren de manera adequada.

L'actual curs d'adaptació pedagògica (CAP), que habilita els llicenciats per impartir docència, únicament és un procediment administratiu més. No garanteix una formació inicial bàsica per a aquelles persones que es volen dedicar a l'ensenyament als nivells d'educació secundària i batxillerat.

La formació és, per tant, un tema prioritari davant la situació actual, en relació amb:

- Formació en estratègies metodològiques per donar competència comunicativa als alumnes nouvinguts. La formació sobre les característiques cognitives, socioafectives i culturals i els diferents estils d'aprenentatge que es deriven del context familiar, allà on s'ha desenvolupat l'infant.
- Programes d'acceleració d'aprenentatges instrumentals bàsics.
- Formació en valors: coneixement i respecte a l'altre.
- Plans d'acolliment als centres.
- Plans d'acció tutorial.
- Formació en el disseny de programes que afavoreixin la construcció d'un nou concepte de ciutadania.
- Hi ha necessitat d'una formació específica sobre la relació entre l'exclusió social, la diversitat cultural i l'educació. Es tractaria d'una formació sobre les estratègies tècniques i de gestió educativa contra la marginació social i cultural.
- La formació sobre la relació interactiva entre el context sociocultural de l'alumnat i la cultura majoritària, així com el mateix context sociocultural de l'educador. La formació de les actituds, les conviccions, les habilitats professionals i socials de l'educador.
- La formació per evitar el malestar docent i les tècniques de resolució de conflictes, recursos de l'aula i dinàmica de grups.
- Educació en valors, educació per a la tolerància, tècniques de reforçament de l'autoestima, competència parental i la responsabilitat social de tota la comunitat educativa envers els nous ciutadans i ciutadanes, actualment en procés de formació.

La participació en activitats de formació per a la sensibilització, informació i anàlisi de la pràctica educativa és una manera adient d'abordar moltes d'aquestes dificultats. La formació en centres esdevé una modalitat molt vàlida per reflexionar i treballar sobre els plans d'acollida lingüística i cultural.

El treball en equip als centres educatius és la metodologia bàsica per aconseguir amb èxit la integració de l'alumnat estranger: no és únicament una tasca del professorat d'acollida i del tutor/a, tota la comunitat educativa hi ha d'estar implicada.

LA FUNCIO COM A MEDIADOR DEL PROFESSORAT

La relació amb les famílies és bàsica, i als centres cal trobar mecanismes per poder dur endavant aquests contactes amb els pares i mares, amb una sensibilitat especial per conèixer la seva situació econòmica, jurídica i sociolaboral per comprendre millor la situació dels seus fills/es.

Aquestes famílies immigrades normalment no coneixen el sistema educatiu balear, el funcionament dels centres educatius, la llengua o llengües que s'empren a l'escola, els mecanismes per demanar ajuts (beques per a material i llibres, ajuts per al menjador i el transport escolar, etc.).

Davant aquestes situacions cal actuar com a mediadors del sistema educatiu i les famílies, creant un clima de confiança i escolta activa. Quan es reben els pares convé tenir cura de la situació, és a

dir, cal dedicar-hi un temps, amb tranquil·litat, i crear una empatia envers la comunitat escolar, a partir del punt de contacte, que generalment és el tutor/a del fill/a.

PROGRAMA DE FORMACIÓ PERMANENT DEL PROFESSORAT. CURS 2004-2005

En relació amb les línies anteriors, que apunten les directrius d'una formació permanent del professorat d'acord amb les teories i els punts de vista d'una escola intercultural, ens interessa a continuació analitzar quina és la realitat de la formació del professorat de les Illes a partir del programa anual de la institució responsable, és a dir, la Conselleria d'Educació.

Per això hem analitzar les activitats de formació realitzades al llarg del curs 2004-2005 que figuren al document **9. Formació permanent del professorat 2004-2005** (Conselleria d'Educació)

QUADRE 10: ACTIVITATS DE FORMACIÓ PERMANENT DEL PROFESSORAT. CURS 2004-2005.			
Oferta formativa	Cursos	Seminaris	Jornades
DG Ordenació i Innovació	24		5
CEP Palma	80	28	3
CEP Inca	44	11	3
CEP Manacor	34	19	2
CEP Menorca	41	20	3
CEP Eivissa/Formentera	46	14	2
Total d'activitats	269	92	18
Activitats interculturals	6	2	

Font: Programa formació professorat 2004-2005.

De l'oferta educativa de la DGOI, l'únic curs que pot tenir una relació amb l'atenció a l'alumnat estranger és el següent:

Curs: "L'atenció a les necessitats educatives específiques"

Durada: 20 hores

Destinatari: Tots els nivells

Entre els seus objectius: "Analitzar les diferències i coincidències entre el concepte d'atenció a la diversitat i atenció a les necessitats educatives especials".

Als CPRs de Palma, Inca, Manacor i Eivissa-Formentera trobam el següent curs sobre educació intercultural:

Curs: "Cap a una educació intercultural"

Durada: 20 hores

Destinatari: Tots els nivells

Entre els seus objectius: "Proporcionar una base formativa sobre la immigració i la interculturalitat". "Ofereix eines entorn del Palic".

Al CPR de Palma, a més del curs d'interculturalitat, trobam el següent curs:

Curs: "Ciutadania i l'educació d'adults"

Durada: 24 hores

Destinatari: Educació d'adults

Entre els seus objectius: "Proporcionar una base formativa sobre el fet migratori".

Al CPR de Manacor, a més del curs d'interculturalitat esmentat, trobam:

Seminari: "Treball en xarxa i interculturalitat"

Durada: 20 hores

Destinatari: Tots els nivells

Entre els seus objectius: Potenciar el treball cooperatiu i en xarxa dels diferents professionals. Promoure la reflexió, el debat i les accions transformadores cap a una societat intercultural.

Al CPR de Menorca trobam el següent seminari:

Seminari: "Educació intercultural"

Durada: 20 hores

Destinatari: Tots els nivells

Entre els seus objectius: Promoure la reflexió, el debat i les accions transformadores en el marc de l'educació intercultural a partir de l'intercanvi d'experiències i recursos.

Al CPR d'Eivissa/Formentera també trobam el curs d'educació en interculturalitat esmentat.

També en la línia de la formació del professorat i en la línia de sensibilització sobre aspectes d'immigració i educació, volem recollir la realització del I Congrés Internacional d'Educació a la Mediterrània, dut a terme durant els dies 11, 12 i 13 de maig de 2006.

Altres entitats dedicades a la formació del professorat:

ICE:

L'Institut de Ciències de l'Educació també és un organisme que ofereix cursos de formació permanent tant a alumnat de la UIB com a professorat en general.

Al programa de l'ICE penjat a la pàgina web de la UIB corresponent al curs 2005-2006 no hi hem trobat cap curs sobre interculturalitat.

UNIVERSITAT OBERTA I TALLERS

Al programa del segon quadrimestre del curs 2005-2006 hi hem trobat un curs de 20 hores adreçat a 30 alumnes sota el títol "Conflicte multicultural i convivència multicultural", coordinat pel professor Herminio Domingo Palomares, el contingut del qual és bastant adient al tema que ens ocupa. El seu preu per al professorat no vinculat a la comunitat universitària és de 90 euros.

UNED

Curiosament el centre associat de la UNED de les Balears ha organitzat dos cursos que treballen temàtiques relacionades amb la immigració i la interculturalitat:

- Durant els mesos de març i abril de 2006, el curs "Educació intercultural. Una proposta per a la transformació social".
- Durant el mes d'abril de 2006, el curs "Immigració i polítiques públiques".

III. ANÀLISI COMPARATIVA DELS RESULTATS ACADÈMICS DE L'ALUMNAT ESTRANGER EN RELACIÓ AMB L'ALUMNAT DE NACIONALITAT ESPANYOLA

En tan sols deu anys la població escolar d'origen estranger a les Illes Balears s'ha multiplicat per 20 (de 1.976 alumnes estrangers del curs 1995-96 a 21.898 alumnes estrangers el curs que ens ocupa, 2005-2006).

Independentment d'altres indicadors d'acolliment, treball, integració dins l'àmbit escolar, etc., que ja s'han abordat en els dos Anuaris precedents, a l'hora de planificar l'article corresponent a l'Anuari 2006 entorn de l'alumnat estranger en el sistema educatiu de les Illes Balears vàrem decidir fer una aproximació als resultats acadèmics, que no hem d'oblidar són un indicador important d'èxit o fracàs escolar, i sovint aquests aspectes tenen repercussions posteriors en una futura integració laboral i social.

Als països europeus que ens han precedit com a receptors d'una forta immigració estrangera (Regne Unit, Alemanya, França, etc.) hi ha una sèrie de teories que defensen que el fracàs escolar dels fills dels immigrants econòmics és de qualche manera una forma de condemna d'aquests col·lectius a convertir-se en els continuadors de la mà d'obra precària que són molts dels seus pares i mares en el sistema productiu del país d'acollida. Així, els conflictes socials ocorreguts a França durant els darrers mesos serien un exemple d'això, quan ciutadans francesos fills o néts d'immigrants reaccionen contra la manca d'oportunitats i de promoció social i econòmica.

Altres autors indiquen la via de la interculturalitat com la solució a una “falsa integració” o “assimilació” en desigualtat de condicions, ja que darrere del concepte “igualtat d'oportunitats”, molt utilitzat en la legislació educativa, s'hi amaguen polítiques demagògiques i falses, com per exemple: els pares tenen dret a la lliure elecció de centre, el sistema de beques i ajudes a l'estudi garanteix un ensenyament igual per a tothom, etc.

Per la nostra banda no volem entrar en la discussió teòrica, ara bé, sí que volem comparar els resultats acadèmics de l'alumnat estranger i de l'alumnat espanyol a les etapes terminals del nostre sistema educatiu:

- A final de Primària
- A final del primer cicle d'ESO
- A final d'ESO
- A final de Batxillerat.

Aquest estudi comparatiu l'hem pogut fer gràcies a la col·laboració dels centres educatius que figuren a la relació que presentam a continuació, tots ells col·legis públics i instituts d'ensenyament secundari i batxillerat públics, ja que són els que concentren un major nombre d'alumnat estranger. Cal recordar que els centres d'ensenyament concertats i privats de les Illes Balears, que acullen el 37% del total de l'alumnat balear, tan sols acullen el 21% de l'alumnat estranger.

Volem agrair la participació dels següents centres educatius, que han col·laborat amb nosaltres tant en la part de dades estadístiques corresponent a resultats acadèmics de final del curs 2004-2005 com en la valoració de les causes, conseqüències i propostes d'actuació en aquest sentit, ja que ells són els que coneixen més bé la realitat educativa d'un alumnat tan divers i plural.

Col·legi públic:

C.P. Eugenio López (Palma)
 C.P. Gabriel Valseca (Palma)
 C.P. Joan Capó (Felanitx)
 C.P. Rafal Nou (Palma)

Institut d'ensenyament secundari:

IES Aurora Picornell (Palma)
 IES Ses Estacions (Palma)
 IES Sureda i Blanes (Palma)
 IES Josep Miquel Guàrdia (Alaior)

Una informació completa dels resultats acadèmics comparatius per nacionalitat (espanyola-estrangera) de l'alumnat balear seria relativament fàcil d'obtenir per part dels responsables de la Conselleria d'Educació, igual que ja el 2006 s'han presentat els resultats acadèmics de l'alumnat de l'escola pública i de la privada i concertada.

Per la nostra banda, la manca de mitjans i de recursos ens ha dut al recurs de l'enquesta o qüestionari en relació amb una mostra representativa de centres públics, per aportar una sèrie d'idees o conclusions que pretenen ajudar a la presa de decisions sobre aquest tema per part de les institucions responsables amb vista a fer més viable el principi d'“igualtat d'oportunitats”, que no consisteix solament en el fet de tenir escolaritzat aquest alumnat de “necessitats educatives específiques”.

El model d'enquesta o qüestionari utilitzat ha estat el següent:

ANÀLISI COMPARATIVA DELS RESULTATS ACADÈMICS DE L'ALUMNAT ESTRANGER EN RELACIÓ AMB L'ALUMNAT DE NACIONALITAT ESPANYOLA

Objectius:

- 1) Determinar les "possibles diferències" quant a resultats acadèmics a final de l'Educació Primària i a final del 1r i 2n cicles d'ESO i del Batxillerat de l'alumnat estranger en relació amb l'alumnat espanyol.
- 2) Analitzar les possibles causes i conseqüències.
- 3) Proposar mesures o solucions viables.

Dades del Centre

Centre:			
Persona de contacte:			
Total d'alumnat:			
Etapa	Total Alumnat		Alumnat Estranger
INFANTIL			Nins: Nines:
PRIMÀRIA			Nins: Nines:
2n ESO			Nins: Nines:
4t ESO			Nins: Nines:
2n Batxillerat			Nins: Nines:
Nacionalitats amb major nombre d'alumnes estrangers:			

I) RESULTATS ACADÈMICS (corresponents a finals del curs 2004-2005)

a)

Total d'alumnat de 6è		Passaren a ESO	
D'ells són estrangers	<input type="text"/>		<input type="text"/>

Sexe de l'alumnat estranger: Nins: Nins:
 Nines: Nines:

a. Final del 1r cicle d'ESO (2n ESO): Alumnat que passa a 3r

Resultats acadèmics	Alumnat espanyol	Alumnat estranger
Aprova tot		Nins: Nines:
Li queda 1 assignatura		Nins: Nines:

Continua

Li queden 2 assignatures	Nins:	Nines:
Li queden 3 assignatures	Nins:	Nines:
Li queden + 3	Nins:	Nines:

Final de 2n cicle d'ESO (4t ESO): **Alumnat que passa a Batxillerat**

Resultats acadèmics	Alumnat espanyol	Alumnat estranger
Graduat en ESO	Nins:	Nines:
Certificat ESO	Nins:	Nines:
Repeteix curs	Nins:	Nines:

Final de Batxillerat (2n Batxillerat): **Alumnat**

Resultats acadèmics	Alumnat espanyol	Alumnat estranger
Obté el títol de Batxiller	Nins:	Nines:
Repeteix curs	Nins:	Nines:
Abandona	Nins:	Nines:
Passa a Mòduls	Nins:	Nines:

- b) Valoració comparativa dels resultats de l'alumnat estranger en relació a l'autòcton (comentari de l'apartat a):

6è Primària
2n ESO
4t ESO
Batxillerat

- c) Destaquen els resultats de l'alumnat de qualque nacionalitat, tant en positiu com en negatiu, en relació amb els resultats acadèmics. Possibles explicacions.

2) CAUSES I CONSEQÜÈNCIES:

En el cas de possibles diferències quant a resultats acadèmics globals i /o notes en determinades matèries, indicau les possibles raons o causes (us adjuntam una possible llista orientativa, per marcar amb una X):

- Incorporació tardana al sistema educatiu balear
- Dificultats lingüístiques
- Diacronia del sistema escolar d'origen al nostre
- Mobilitat geogràfica de la família (canvi de centre)
- Influència de la família
- Absentisme
- Interès de l'alumnat per l'escola
- Comportament i actitud de l'alumnat
- Comunicació amb el professorat
- El temps d'incorporació al sistema educatiu balear

Altres (més important des del punt de vista de l'anàlisi, la vostra síntesi de les causes):

CONSEQÜÈNCIES:

- a) Repetició de curs
- Valoració d'aquest fet:
- b) En cas de passar a ESO, quines seran les dificultats o els problemes que es trobarà?
- c) Altres (per a l'alumne, per al centre de Primària).

3) NECESSITATS O MESURES PER APLICAR ALS CENTRES DE PRIMÀRIA PER MILLORAR ELS RESULTATS ACADÈMICS I, PERTANT, L'ATENCIÓ A L'ALUMNAT ESTRANGER

1. Increment de recursos humans (AD, PT, professorat de suport, mediació intercultural...)
2. Matriculació de l'alumnat estranger més equilibrada.
3. Més control de la incorporació d'alumnat estranger durant el curs.
4. Formació específica del professorat.
5. Aplicació de mesures curriculars (ACIS).
6. Més col·laboració de les famílies.
7. Increment dels recursos materials (econòmics i didàctics).
8. Informació de la cultura de procedència de l'alumnat.
9. Més coneixement de l'itinerari acadèmic de l'alumne estranger.
10. Coneixement per part de qualche professor del centre de la llengua materna de l'alumnat.

Altres (és molt important la vostra reflexió o demanda d'ajuda, tant en la línia dels ítems anteriors com d'altres que siguin més significatius per a vosaltres):

III. I. CONCLUSIONS DE LES ENQÜESTES

Com hem indicat, el nostre estudi consisteix en una mostra dels resultats acadèmics de l'alumnat estranger al darrer curs de l'etapa d'Educació Primària, a final de les dues etapes d'ESO i al final de Batxillerat.

A nivell metodològic seguirem l'esquema del qüestionari, mitjançant una sistematització de les respostes obtingudes als diferents centres consultats en relació amb els ítems plantejats.

Seria convenient que la Conselleria d'Educació dugués a terme un estudi global i en profunditat en relació amb la situació d'aquest alumnat estranger als centres educatius de les Illes i els seus resultats acadèmics. Per la nostra part només volem encetar el camí, bàsicament per una manca de mitjans per dur a terme aquesta recerca, i, al mateix temps aportar unes primeres conclusions.

La mostra ha estat realitzada en centres públics, per la nostra informació en el sentit que acullen majoritàriament l'alumnat estranger existent a la comunitat autònoma de les Illes Balears, exceptuant casos puntuals com el centre concertat Sant Felip Neri, que sempre s'esmenta com a "excepció que confirma la regla".

En relació amb la presència de l'alumnat estranger en els centres consultats, el seu percentatge varia de l'un a l'altre, bàsicament en funció de la seva ubicació a un barri o l'altre de Palma: no obstant això, el percentatge del més baix supera el 10%.

Com a informació orientativa del percentatge d'alumnat estranger als centres consultats, tenim:

C.P. Gabriel Valseca	35%	alumnat estranger
C.P. Joan Capó Valldepadrines (Felanitx)	18%	"
C.P. Rafal Nou (Palma)	13%	"
C.P. Eugenio López	12%	"
IES. Aurora Picornell	40%	"
IES Ses Estacions	12%	"
IES Sureda i Blanes	11%	"

Si l'anàlisi d'aquest alumnat es fa per nacionalitats, predomina l'alumnat llatinoamericà (argentí, equatorià, colombià, brasiler, etc.), seguit del marroquí i de l'Europa de l'Est (romaní, bulgar); a l'últim, s'observa una presència reduïda d'alumnat de l'Europa comunitària.

El fet anterior s'explica per la ubicació d'aquests centres educatius a Palma i Felanitx; si l'estudi es fa a municipis com Calvià, Andratx, Alcúdia, etc., la presència d'alumnat estranger de la UE és bastant important.

I. RESULTATS ACADÈMICS

I.1. Alumnat de Primària que passa a ESO

A partir del qüestionari passat als centres esmentats, podem fer la primera afirmació de partida: el nivell de la majoria d'alumnes estrangers quan arriben a final de Primària és inferior al que seria desitjable al final d'aquesta etapa educativa.

Aquest fet és perfectament explicable pel mateix fenomen migratori (canvi de país, de sistema educatiu, d'ambient, d'amistats, d'entorn social, familiar, cultural, etc.) i per la situació de sorpresa i de manca de recursos del sistema educatiu balear per fer front a la nova situació creada per la presència massiva i heterogènia d'alumnat estranger procedent de pràcticament tots els països del món.

Malgrat tot, si el que analitzam són els resultats acadèmics, els autèntics problemes que hem observat no estan tant a final de l'etapa d'Educació Primària com al llarg de l'ESO; per motius molt diversos, com per exemple: la finalitat diferenciada d'ambdues etapes, el major coneixement de l'alumnat per part del professorat de primària, els sistemes d'organització, els aspectes curriculars predominants a ESO, etc.

En síntesi, podem dir que a Primària l'acollida, el seguiment i la tutoria de l'alumnat preval per damunt d'altres consideracions de caire més curricular, i això és precisament el que necessita gran part d'aquest alumnat nouvingut.

La situació de l'alumnat estranger que arriba a 6è de Primària és molt plural, ja que també la seva incorporació al sistema educatiu de les Illes Balears ho ha estat: la majoria són alumnes d'incorporació tardana, és a dir, no han fet els sis cursos de Primària complets i, en molts de casos, hi ha hagut canvi de centre a causa dels condicionants laborals de les famílies.

Això motiva que la resposta dels centres educatius sigui molt diversa i estigui en funció de la situació particular de cada cas.

Determinades situacions i/o actuacions que hem constatat han estat les següents:

- A les escoles que hem consultat l'alumnat estranger conviu amb alumnat autòcton, la majoria procedent de classes socials baixes, segons ens indiquen els mateixos centres, per la qual cosa les diferències quant a rendiment acadèmic no són gaire grans. L'alumnat estranger compensa les seves mancances amb un millor comportament i actitud envers l'escola.
- Encara que el percentatge d'alumnat estranger que es promociona a ESO amb la qualificació de NM (necessita millorar) és semblant al d'alumnat autòcton, el nivell de l'alumnat estranger sol situar-se dos cursos més avall, per la qual cosa necessitarà adaptacions curriculars i molt de reforç educatiu al primer curs d'ESO.
- Les principals dificultats són de caire lingüístic, especialment per als alumnes procedents de països de parla diferent de la castellana o espanyola; i els aspectes de coneixements curriculars ocupen un segon lloc.
- És molt important, igual que amb l'alumnat espanyol, el suport que reben els alumnes estrangers de les seves famílies en relació amb l'escola. En general la participació de pares/mares estrangers és baix, igual que succeeix amb els pares/mares autòctons.
- Molt d'alumnat estranger de 6è s'havia incorporat tardanament al sistema educatiu balear i amb notables mancances curriculars, per la qual cosa es va prendre la mesura de fer-los repetir curs, per ajudar-los a millorar el nivell curricular en diferents assignatures.
- Quan passa a secundària, al seu expedient sol constar aquesta situació i hi sol haver les indicacions per continuar amb una atenció individualitzada.

Els que passaran a ESO, amb les matèries aprovades, segurament seguiran el curs, igual que la resta de l'alumnat, i els que tinguin un baix nivell tindran dificultats per seguir els ritmes de treball i d'aprenentatge.

Resultats acadèmics a ESO i Batxillerat

En primer lloc volem agrair l'esforç realitzat pels centres que han col·laborat amb nosaltres, per la feina realitzada de separació de les notes de l'alumnat per nacionalitat espanyola i estrangera, i en aquest segon cas, per països de procedència, ja que a les actes d'avaluació no es discrimina per nacionalitat. Així com l'amabilitat de comptar les assignatures aprovades i suspeses.

També volem agrair els seus comentaris, que han estat molt il·lustratius per fer-nos una idea del que està succeint realment.

Cal dir que l'alumnat estranger que predomina en els instituts públics analitzats és majoritàriament extracomunitari, procedent d'Àfrica (marroquí i en menor mesura d'altres nacionalitats), de Llatinoamèrica (Colòmbia, l'Equador, l'Argentina, Bolívia...) i originari d'Àsia (la Xina, principalment), i a l'últim, de l'Europa oriental (Romania, Bulgària, Rússia...).

2. A final del 1r cicle d'ESO: Alumnat que passa a 3r d'ESO

No s'observa una diferència notable en qüestió de resultats acadèmics entre l'alumnat per nacionalitats (espanyola i estrangera); al contrari, el paral·lelisme percentual és molt curiós.

Respecte a la variable sexe, per les notes, les nines presenten una tendència més gran a ocupar els primers llocs i una tendència més alta a no suspendre: als centres ens diuen que amb això hi té a veure el comportament i uns millors hàbits de treball; no observen una diferència significativa entre nines espanyoles i estrangeres.

Si prenem els resultats acadèmics globals dels centres consultats, tenim que:

Dins l'alumnat de 2n d'ESO de nacionalitat espanyola:

- El 38% de l'alumnat ho aprova tot i es promociona a 3r.
- El 62% suspèn qualche assignatura:
 - D'ells, el 22% es promociona a 3r amb 1 o més assignatures.
 - I el 40% repeteix curs.

Dins l'alumnat de 2n d'ESO de nacionalitat estrangera, trobam:

- El 39% de l'alumnat ho aprova tot i es promociona a 3r.
- El 61% suspèn qualche assignatura:

D'ells ,el 21% es promociona a 3r amb 1 o més assignatures.
I el 40% repeteix curs.

Respecte a les causes que expliquen aquests resultats acadèmics "dolents" en ambdós casos, responen a motivacions diferents:

- En el cas de l'alumnat autòcton, a una certa apatia i a desinterès envers moltes matèries, a una insuficient base curricular, a un comportament que s'hauria de millorar, etc.
- En el cas de l'alumnat estranger, el 61% de suspensos té a veure amb mancances estructurals de la seva formació en relació amb les demandes del nostre sistema educatiu per curs i nivell. I, per altra banda, dins el 60% de l'alumnat que passa a 3r molts ho han aconseguit, en part, pel seu interès, comportament i motivació envers les diferents matèries.

També podem afegir que els IES que han col·laborat en l'estudi es troben situats a barriades de Palma i de classe treballadora, i són centres als quals per diverses circumstàncies (lloguer d'habitatges, proximitat o zonificació escolar) assisteix un nombre cada vegada més gran d'alumnat estranger.

3.A final del 2n cicle d'ESO (4t ESO):Alumnat que passa a Batxillerat

Si a final del 1r cicle no s'observen unes diferències significatives entre l'alumnat per nacionalitat, el 4r d'ESO ja actua de manera més selectiva.

De mitjana l'alumnat estranger representa en els centres estudiats el 34% del total de l'alumnat.

En relació amb l'alumnat espanyol que arriba a 4t d'ESO, perquè molts repeteixen 3r o bé abandonen els estudis a l'institut, tenim:

- El 71% obtenen el títol de Graduat en ESO.
- El 22% obtenen el Certificat en ESO, per tant abandonen en aquest nivell el sistema educatiu. En molts de casos són alumnes que han repetit una o més vegades al llarg de la seva formació secundària.
- El 7% repeteixen curs, o bé per qüestions d'edat o bé per intentar una segona oportunitat d'obtenir el títol de Graduat en ESO.

En relació amb l'alumnat estranger que arriba a 4t d'ESO, observam:

- Tan sols el 8% obtenen el títol de Graduat en ESO.
- El 67% obtenen el Certificat d'ESO, que els capacita com a justificant per a la seva incorporació al món laboral.
- El 25% repeteix curs, per no haver assolit el nivell mínim exigít i com a segona oportunitat de millorar el seu nivell acadèmic.

4.A final de Batxillerat

Per la mateixa dinàmica demogràfica, per les dificultats d'adaptació i superació dels requisits exigits pel sistema educatiu balear i pel fet de tractar-se d'un fenomen molt recent, la presència d'alumnat estranger als nivells de batxillerat és petita, encara; als centres consultats representa de mitjana el 12% del total de l'alumnat (688 de 21.898).

També en relació amb els seus resultats acadèmics trobam diferències importants respecte a l'alumnat autòcton.

En relació amb l'alumnat espanyol que arriba a 2n de Batxiller, s'observa que:

- El 60% obté el títol de Batxiller.
- El 28% repeteix curs, per tenir una segona oportunitat d'obtenir el títol i continuar, probablement, els estudis superiors (FP o Universitat).
- El 12% abandona sense haver obtingut el títol, per raons acadèmiques (notes dolents) o laborals (trobar una feina, guanyar doblers) o d'estudis (realitzar mòduls de FP de grau mitjà), etc.

En relació amb l'alumnat estranger que arriba a 2n de Batxillerat, observam que:

- El 33% obté el títol de Batxiller.
- El 50% repeteix curs.
- El 17% abandona.

2. VALORACIÓ DELS RESULTATS ACADÈMICS

2.1.A final de Primària

A un dels centres consultats ens varen dir que una alumna de 6è nascuda a l'Uruguai és la que ha tret les millors notes: aquesta nina s'havia incorporat al centre al primer cicle de primària.

Amb això el que volem manifestar és que cada nin es un món, independentment del factor nacionalitat.

Ara bé, de les observacions que han fet els centres que destacam a continuació en podem extreure unes idees bàsiques:

- Els nins de procedència africana mostren un nivell acadèmic més baix que els llatinoamericans, cosa que pot ser explicable per qüestions lingüístiques i pel fet de provenir d'un sistema educatiu menys desenvolupat. En diversos qüestionaris es destaquen en sentit negatiu, és a dir, perquè obtenen els resultats acadèmics més baixos, els alumnes procedents del Marroc, i s'argumenta la manca d'importància de l'educació al seu entorn familiar i social.

“Els alumnes marroquins són bons nins, crida l'atenció el rol masculista dels nins i l'excessiva protecció a les nines per part de les famílies: no les deixen anar a excursions, sortides, etc.”

- En general s'observen diferències notables de nivell curricular quan els alumnes provenen d'altres sistemes educatius, africans i de l'Europa de l'Est. Des del punt de vista educatiu, al nivell més baix trobam els marroquins, búlgars i romanesos. Els sistemes educatius llatinoamericans són els més semblants al nostre. L'idioma comú té molt a veure amb això.

- Les principals dificultats que presenta l'alumnat estranger en relació amb l'autòcton són de tipus lingüístic.

Un exemple per entendre com aquest fet crea situacions molt complexes als centres:

"un alumne alemany que s'incorpora a 5è, una vegada iniciat el curs (mes de febrer), sense coneixements de cap altra llengua. Al centre no hi ha ningú que conegui l'alemany. Demanen a la Conselleria un intèrpret i aquesta contesta que no n'hi ha. Al centre ningú no es pot comunicar amb ell, i d'aquí a final de curs pràcticament no podrà assolir cap nivell curricular i només podrà aprendre poques frases en català."

"A més a més, el professorat específic del qual disposa el centre per treballar la seva immersió actua i és més efectiu a nivells inicials (gestual, mitjans, recursos, etc, per a nins més petits), per la qual cosa també és un recurs adient. Segurament haurà de repetir, abans de passar a l'institut, això no vol dir que no tenguim una formació o nivell d'estudis al seu país, que per altra banda es desconeix al centre d'arribada, ja que la família tampoc no ha portat el seu expedient acadèmic. La família només parla alemany i un poc d'anglès".

De totes maneres pensam que no es pot discriminar en relació amb una nacionalitat o l'altra; és més una qüestió individual i familiar, igual que succeeix amb l'alumnat en general.

- Hem detectat contradiccions en la valoració quant a resultats acadèmics, per part dels centres, en relació amb diferents nacionalitats, la qual cosa apunta a una certa visió estereotipada de determinades nacionalitats en contradicció amb l'autèntica realitat: així, hi ha centres que consideren que el nivell de l'alumnat equatorià i colombià és bo, va acompanyat pel suport familiar i l'actitud molt respectuosa envers l'escola.

A l'alumnat argentí hom li atribueix un accentuat esperit crític: s'interpreta dient que "van de llestos". Aquests alumnes participen i són molt crítics quan a opinió en relació amb la història recent del seu país; posicionament clar contra les dictadures.

Per contra, l'alumnat del Paraguai i l'Uruguay observa un nivell més baix que el corresponent a l'alumnat xilè, argentí, amb un nivell curricular similar a l'europeu.

- En general tots els alumnes estrangers són molt aficionats al futbol, ja que el practiquen i segueixen les competicions dels seus països (canal digital...).

- Hi ha nins que provenen de sistemes educatius molt diferents, sense els mateixos hàbits, no acostumats a fer feina com nosaltres. N'hi ha molts que presenten un desfasament abismal per la mateixa edat en nivell, currículum i sobretot lingüístic.

- Podem afirmar, en general, que una bona predisposició general de l'alumnat estranger envers l'escola compensa les possibles mancances curriculars. Tot aquest alumnat valora i respecta tant l'escola com la figura del mestre.

2.2.A final d'ESO i Batxillerat

A segon d'ESO els resultats de l'alumnat estranger reflecteixen les dificultats lingüístiques que presenten, en relació amb el català per a l'alumnat de parla castellana i en relació amb les dues llengües oficials de la comunitat autònoma per a la resta de l'alumnat de procedència estrangera.

A part de les dificultats de comprensió i expressió, també s'hi poden afegir les diferències de nivell i/o de correspondència curricular en general: cal pensar que aquests alumnes provenen de sistemes educatius molt diferents, amb currículums, metodologies, didàctiques, etc., molt diferents dels nostres.

Com a aspecte positiu s'observa una actitud i un comportament general positius envers l'institut, el professorat i els companys. En qualche institut dels consultats ens diuen que la presència d'aquest alumnat ha ajudat a crear un clima millor en el centre.

A quart d'ESO els resultats anteriors es troben en funció de molts de factors, com el temps d'incorporació al centre, l'interès i la motivació per l'estudi, el passat acadèmic, etc. No obstant això, darrere els percentatges que es presenten s'observa una diferència bàsica en relació amb l'alumnat autòcton: les expectatives acadèmiques de l'alumnat estranger de qualche manera són inferiors, ja que la seva aspiració en molts de casos és incorporar-se al món laboral per poder ajudar així les seves famílies.

Cal recordar que la base d'aquesta forta immigració estrangera en la qual se situa aquest alumnat és de caire econòmic.

I a l'últim, la lectura bàsica que hem rebut per part dels responsables dels centres de Secundària parla del fet que els resultats a segon de batxillerat reflecteixen que, malgrat l'esforç individual, aquest nivell és molt més complicat per a l'alumnat estranger, ja que en el nivell d'exigència dels centres predomina una base curricular sòlida en les diferents matèries, per damunt d'altres consideracions.

3. POSSIBLES CAUSES DE LES DIFERÈNCIES EN ELS RESULTATS ACADÈMICS

Entre les causes que motiven aquestes diferències de resultats acadèmics de l'alumnat estranger en relació amb l'autòcton hi ha una sèrie de motivacions genèriques sobre les quals hem volgut fer reflexionar i argumentar els centres educatius, i les seves respostes han estat les que indicam seguidament:

a) Incorporació tardana al sistema educatiu balear

La major part dels casos d'alumnat estranger, tant de primària com de secundària, s'han incorporat de manera tardana al sistema educatiu balear, és a dir, no han cursat de manera continuada i completa l'escolaritat a un centre de les Illes Balears.

Totes les persones consultades coincideixen en el fet que com més prest s'incorporen els alumnes al sistema educatiu balear, millor, més possibilitats tenen de cursar una escolaritat normalitzada i, per tant, d'una més bona adaptació, i el rendiment i els resultats acadèmics milloren.

Ens hem trobat amb propostes interessants, com una que propugna que els nins estrangers de llengües no romàniques i amb notables dificultats en les dues llengües de la comunitat autònoma de les Illes Balears, no s'haurien d'incorporar als centres ordinaris, que no tenen una dotació específica de recursos (professorat, material, etc.).

En aquests centres especials d'acollida inicial i treball intensiu (3-6 mesos) s'aconseguiria una competència bàsica de les llengües oficials de la comunitat autònoma i amb posterioritat els alumnes ja s'incorporarien al centre ordinari assignat.

També en aquest punt es posa el senyal d'alerta amb l'escolarització excessiva a determinats centres.

El que és clar és que l'actual sistema d'arribada en qualsevol moment del curs i l'adscripció a un grup ordinari sense més preàmbuls, té molts de problemes a resoldre.

b) Dificultats lingüístiques

Com queda patent al punt anterior, les dificultats lingüístiques són la primera barrera a superar per entrar dins una comunicació normalitzada i realitzar una tasca educativa dins l'escola. En aquest sentit l'alumnat llatinoamericà juga amb avantatge respecte al procedent d'altres dominis lingüístics: àrab, anglès, alemany, xinès, etc; per tant, l'alumnat de parla no castellana presenta una problemàtica completament diferent.

Si els alumnes estrangers han estat escolaritzats prest (Educació Infantil i primers cursos de Primària), no solen manifestar greus mancances lingüístiques; crida l'atenció la facilitat amb què adquireixen les dues llengües oficials de les Illes Balears.

Un exemple d'un dels directors consultats consistia en el cas d'una nina nigeriana de 4 anys que parlava la seva llengua materna, l'anglès com a llengua cooficial al seu país, el català i el castellà.

En relació amb una de les teories pedagògiques entorn de les relacions entre immigració i educació que defensa l'ensenyament en la llengua materna de l'alumne/a en qüestió durant els primers anys de la seva escolarització al país d'acollida: a part de la complexitat que això suposa, al llarg d'aquest treball ens varen argumentar la idea, pensam que molt raonable, que com més prest s'experimenta la immersió lingüística millor, ja que els nins són esponges, i moltes vegades la dificultat davant l'aprenentatge del català és dels pares, més de tipus ideològic que real.

A Primària les dificultats lingüístiques se solen atendre mitjançant la figura de l'AD i diversos suports lingüístics per part del professorat (tutor, professorat d'anglès, etc.).

A Secundària els departaments de català i llengües estrangeres solen dur a terme aquesta funció, ajudats pel departament d'Orientació.

c) Diacronia del sistema escolar d'origen amb el nostre

En relació amb aquest punt hi ha una sèrie de problemes per resoldre: en primer lloc la pluralitat de sistemes educatius d'origen, en segon lloc el desconeixement des dels centres educatius i des de la Conselleria d'Educació en general d'aquests sistemes educatius estrangers, i en tercer lloc, la posterior correspondència de nivell, l'adaptació curricular, etc.

La situació actual és determinada, en general, per un desconeixement absolut dels sistemes educatius de procedència de l'alumnat estranger que tenim a les aules dels centres educatius de

les Illes Balears, i en determinats casos tenim fins i tot alumnat estranger que no havia estat escolaritzat prèviament.

D'altra banda, les famílies d'aquest alumnat estranger no aporten als centres de les Balears la documentació acadèmica i l'expedient de l'alumne/a, la qual cosa dificulta el coneixement del seu itinerari formatiu.

A les aules es constaten diferències notables de nivell curricular, de nivell, lingüístiques, etc.

S'observen diferències en relació amb els sistemes educatius d'origen en relació amb aspectes com:

-Un major respecte envers el professorat i el centre en general, tant per part de l'alumnat estranger (no comunitari) com de les famílies.

-Es tracta, en molts de casos, de metodologies de treball més memorístiques i repetitives en lloc d'un tipus d'ensenyament més crític i creatiu com el nostre.

d) Influència de la família

Hi ha una frase molt repetida a les diferents enquestes, que es la següent: "*La família no participa en la vida del centre, però venen quan els cridam*".

Moltes famílies estrangeres, principalment llatinoamericanes, funcionen com a modalitat de família extensa, ja que conviuen a la mateixa casa, i això fa que variï la persona que acompanya els infants a l'escola (pares, germans grans, oncles, etc.), en funció de l'horari de treball.

L'excessiu nombre d'hores laborals fa que moltes d'aquestes famílies no puguin estar gaire temps pendents dels aspectes acadèmics dels seus fills.

Les expectatives familiars envers l'escolaritat dels fills és un factor de primer ordre en uns bons resultats acadèmics, i a la inversa.

e) Interès de l'alumnat per l'escola

La visió des dels centres és que els nins estrangers són molt correctes, educats i respectuosos envers el professorat i els centres educatius.

Als cursos de Primària no s'observa un absentisme significatiu per part de determinat alumnat estranger, a vegades el que succeeix és que els pares canvien de domicili i se'n duen els fills sense dir res.

Tampoc a Secundària s'observa una absentisme diferent de la resta de l'alumnat: tal vegada l'única excepció és el cas de las nines de cultura musulmana, que tendeixen a abandonar l'escola a una edat coincident amb la seva pubertat.

f) Comportament i actitud de l'alumnat

L'interès i el comportament de l'alumnat estranger és molt bo. Fins que no tenen confiança es mostren retrets, callats, desconfiats, però després actuen com els altres.

El comportament varia segons la nacionalitat, i crida l'atenció l'actitud de determinats alumnes magrebins envers les mestres i les nines. Repeteixen rols de tipus masculí, que veuen a casa seva. No obstant això, aquest fet a Primària no implica un problema seriós, només es tracta d'un avís o, més ben dit, un fet observable en determinats casos.

En sentit contrari, davant l'autoritat del professor (home) solen respondre positivament.

g) Diferència de resultats per sexes

Cap dels centres consultats no ha notat una diferenciació per sexes quant a resultats acadèmics. En general les nines solen ser més tranquil·les i més complidores amb les tasques escolars, i d'aquest fet se'n deriven unes millor notes, però aquesta característica és comuna amb la resta de l'alumnat.

h) Comunicació amb el professorat

La comunicació amb el professorat de primària és bona, i millora quan els alumnes estrangers coneixen l'idioma (castellà, i en determinats casos el català).

La procedència de sistemes educatius més tradicionals, en el sentit de més disciplina i la valoració de l'autoritat del professorat, motiva en molts de casos una relació més formal, de menys confiança, i en conseqüència d'un aparent més alt grau de respecte.

La comunicació amb la resta de l'alumnat també es mou en uns paràmetres normals: evidentment, si a un centre hi ha una excessiva concentració d'alumnat d'una nacionalitat concreta, tendeixen a ajuntar-se entre ells.

i) El temps d'incorporació al sistema educatiu balear

El factor que, amb diferència, destaquen els centres com a explicatiu de la diferència fonamental quant a resultats acadèmics entre l'alumnat nouvingut i l'autòcton té a veure amb el temps que fa que s'han incorporat al sistema educatiu balear.

La flexibilitat d'adaptació, d'aprenentatge de les llengües de la CAIB, dels hàbits i normes escolars, de la comunicació amb el professorat i la resta de l'alumnat es troba íntimament lligada a una incorporació primerenca al sistema educatiu balear. Un alumne/a que comença la seva escolaritat a l'Educació Infantil i/o al primer cicle de Primària no manifesta diferències amb altres alumnes fills de pares nascuts a les Illes Balears.

4. CONSEQÜÈNCIES DEL DESNIVELL EN RELACIÓ AMB ELS RESULTATS ACADÈMICS

a) Repetició de curs

La repetició de curs (5è, 6è) per manca de correspondència curricular amb l'alumnat autòcton no és una mesura adient. Les persones consultades ens diuen que encara que repeteixen, molts d'aquests alumnes segueixen sense assolir els mínims de l'etapa de Primària.

Repetir curs té sentit als nivells baixos de Primària (primer i segon cicle), però repetir un 6è normalment no suposa una millora, no obstant aquesta sigui la pauta que se segueix a molts de centres, ja que el pas a ESO, en situacions d'insuficiència, es fa o bé per edat o bé per haver repetit curs.

La repetició de curs es veu com una segona oportunitat per anivellar i aconseguir així que els alumnes puguin continuar al cicle següent. Es valora positivament per part dels centres de secundària, ja que passar-los de curs empitjoraria la seva situació en el grup i el funcionament del centre.

Les famílies solen acceptar aquestes decisions pel bé dels seus fills, i a més són conscients que, en molts de casos, això és una conseqüència afegida al fet migratori.

b) En el cas de passar a ESO, quines seran les dificultats o problemes que es trobarà el nin/a?

Segurament es despenjaran, pel mateix funcionament dels instituts, per manca de tutoria efectiva, de la relació amb el professorat de primària, d'una relació diferent amb les famílies.

Tal vegada seran adscrits a grups especials (flexibles, diversificació, atenció equip d'orientació, etc.). Els serà difícil seguir el currículum ordinari.

La manca de relació eficaç entre primària i secundària en aquests casos es pot convertir en un greu problema per a l'alumnat estranger.

c) Altres (per a l'alumne, per al centre de Primària)

Per als centres de Primària aquesta varietat i complexitat de nivells crea problemes d'organització interna de l'aula i de posada en funcionament d'estratègies de treball.

III.2. PROPOSTES O MESURES A APLICAR ALS CENTRES EDUCATIUS PER MILLORAR LA SITUACIÓ ACTUAL

Al llarg de les entrevistes, els centres educatius ens han fet una sèrie de propostes que millorarien la situació actual de l'alumnat estranger que sintetitzam a continuació:

1. Increment de recursos humans (AD, PT, professorat de suport, mediació intercultural...)

Tots els centres responen positivament davant aquesta pregunta: és clar que necessiten més recursos, sobretot de suport lingüístic i de mediació intercultural, especialment aquells que es troben desbordats per l'elevat nombre d'alumnes estrangers.

Independentment de la manca de recursos humans hi ha una demanda d'idees, de pautes d'actuació, de formes o metodologies de treball en la línia de la integració d'aquest alumnat estranger.

2. Matriculació de l'alumnat estranger més equilibrada

Els equips directius són conscients dels mecanismes de l'escola concertada per evitar la forta presència d'alumnat estranger a les seves aules (econòmics, ideològics, etc.), però no entenen com la Conselleria d'Educació, amb la legislació a la mà, ho permet.

En la línia anterior, les oficines d'escolarització haurien de dur un control més estricte de la matriculació de l'alumnat estranger als centres educatius (públics i privats).

Els centres concertats ja es troben plens des dels cursos inferiors, per tant, no hi pot entrar l'alumnat nouvingut; a més de l'handicap del cost en aquest tipus d'ensenyament, per uns salaris tan baixos.

Per altra banda, la forta arribada d'alumnat estranger ha provocat a la majoria de centres públics que la ràtio es trobi al límit.

3. Més control en la incorporació d'alumnat estranger durant el curs

Evidentment els centres opinen que aquests alumnes procedents d'altres països no haurien d'entrar segons com durant el curs escolar; argumenten que tal vegada faria falta qualche centre especialitzat en l'acollida intensiva en matèria lingüística i cultural, com es fa a altres països.

4. Formació específica del professorat

Respecte al professorat, a excepció del que està especialitzat en l'atenció a la diversitat, la resta reconeix la manca de preparació específica per treballar amb aquest nou alumnat i atendre'l.

Als centres de Primària també es demana una formació específica per al treball amb l'alumnat estranger, i no troben aquesta oferta als Centres de Professorat i Recursos.

La resposta ve sovint de molt de voluntarisme però amb mancances en aspectes clau com el desconeixement de la cultura d'origen de l'alumnat, el desconeixement absolut de moltes de les llengües presents a l'aula, la manca d'informació entorn dels sistemes educatius d'origen i de l'itinerari formatiu previ de l'alumnat, el desconeixement dels mecanismes de les migracions internacionals actuals, el tractament de la diversitat cultural a l'escola, etc.

El professorat presenta mancances de tipus metodològic i didàctiques, així com de sensibilització sobre la situació de moltes d'aquestes famílies, que viuen situacions molt precàries i en la majoria de casos fan feina "de sol a sol", per la qual cosa la seva interlocució amb l'escola resulta minvada.

Els CPRs no responen a aquestes necessitats de formació que tenen els centres educatius. És més una qüestió de mentalització que de formació científicodidàctica.

La formació del professorat davant la nova realitat multicultural dels centres educatius és una de les tasques pendents més importants que té l'Administració educativa.

5. Aplicació de mesures curriculars (ACIS)

L'alumnat estranger és molt plural, per tant, una bona atenció es basa en l'atenció a la diversitat mitjançant l'elaboració d'adaptacions curriculars individuals.

Els centres reconeixen que fan el que poden en aquest sentit; ara bé, la situació actual desborda els recursos humans existents.

6. Major col·laboració de les famílies

Els mecanismes per comunicar-se amb les famílies són molt variats. De vegades es demana la col·laboració del mediador cultural del municipi o mancomunitat, i habitualment aquestes famílies solen anar acompanyades d'un altre familiar o conegut que fa d'intèrpret; en altres casos es demana l'ajut de qualche professor de llengües estrangeres del centre educatiu, etc.

Si la participació de la família espanyola en els centres educatius és baixa, la de la família estrangera és encara més baixa, com a terme mitjà.

La diversitat existent dins aquestes famílies mostra, per exemple, com les famílies marroquines i angleses se solen integrar menys, des del punt de vista social, que les famílies llatinoamericanes o, per posar un altre exemple, la família alemanya, que té una predisposició més alta a utilitzar les llengües de la comunitat autònoma, etc.

Poca participació de les famílies. Tenen problemes econòmics a l'hora de participar en activitats que impliquin un cost econòmic. Demanen informació sobre beques i ajudes. Moltes famílies manifesten les dificultats econòmiques que tenen per adquirir materials.

Moltes famílies immigrades viuen en cases que un mallorquí no llogaria, solen conviure amb altres famílies, i això implica manca d'un espai específic del nin o nina per a l'estudi.

Com a curiositats. Una diferent concepció del temps, que fa que a vegades vagin a cercar els fills tard a l'escola. Tenen un ritme diferent, més pausat i tranquil que el nostre.

Nins intèrpret o mediador, amb els perills que això suposa.

7. Increment dels recursos materials (econòmics i didàctics)

Respecte als recursos didàctics i les mesures organitzatives, molts dels centres consultats ens han comentat que es fan activitats, s'elaboren recursos didàctics, troben sistemes d'organització adaptats a les noves necessitats que serien molt interessants per donar a conèixer als altres centres d'una mateixa zona o municipi, per tant caldria organitzar jornades o trobades d'intercanvi d'experiències.

Als centres es funciona amb el material enviat per la Conselleria d'Educació i aconseguit pels mestres, o elaborat pels mestres, que té poca difusió externa, per això són tan necessàries les trobades de formació amb altres centres educatius per intercanviar experiències, idees, materials, etc.

El material específic per atendre aquest alumnat es troba a l'aula dels AD: sembla que la responsabilitat cau damunt els especialistes, no sobre el professorat en general.

També un increment dels recursos econòmics als centres és prioritari, ja que la majoria han de fer comptes per arribar al quadrimestre. De vegades han d'ajudar determinades famílies estrangeres en el pagament d'una excursió o sortida dels fills, ja que, si no, no hi podrien participar.

8. Informació de la cultura de procedència de l'alumnat

En relació amb aquest punt, la resposta general és molt sintètica i clara: *No en tenim*.

Ara bé: aquesta informació és necessària, qui la d'obtenir? I com s'ha de conèixer a la totalitat de centres educatius?

Tal vegada aquesta seria una bona línia de treball per a certs departaments de l'Administració educativa, ja que la funció del/la mestre/a no és la recerca i la difusió de la informació, ja té prou feina amb la que té amb l'alumnat.

A més, la confecció i difusió de dossiers informatius d'una manera centralitzada ajudaria bastant en aquest moment.

9. Més coneixement de l'itinerari acadèmic de l'alumne estranger

El primer que ens diuen els responsables dels centres educatius és que les famílies estrangeres no duen gens d'informació acadèmica.

Respecte a la documentació hi ha una contradicció, en general, pel que fa al fenomen migratori. A l'alumnat en edat obligatòria hom no li pot demanar papers (residents, contracte de treball, etc.), l'obligació és escolaritzar-los, per tant, tampoc no es demana documentació acadèmica (llibre d'escolaritat, expedient acadèmic...).

Si es tracta d'un alumne peninsular, el mateix centre demana al de procedència el llibre d'escolaritat, però això no funciona amb l'alumnat estranger, de manera que es crea una desvirtuació del sistema escolar. Tampoc no es demana llibreta de la seguretat social, de vacunes, el llibre de família, etc.

La solució passaria per una immigració legal, controlada i amb uns requeriments bàsics quan a papers.

10. Coneixement per part de qualche professor del centre de la llengua materna de l'alumnat

Només l'anglès i, en determinats casos, el francès, solen ser les llengües estrangeres que el professorat dels centres coneix.

No hi ha sistemes de mediació, sovint el professorat d'anglès.

Com a conclusió general, en relació amb les respostes dels centres de primària volem destacar una de les frases que ens han dit:

Són necessàries mesures imaginatives per part dels responsables d'educació per trobar una solució als problemes diaris amb els quals ens trobam els centres a causa de la presència massiva d'alumnat estranger.

Encara a final del curs 2005-2006 manca la posada en funcionament d'un conjunt d'actuacions globals per part de la Conselleria d'Educació en relació amb la integració de l'alumnat estranger en el sistema educatiu balear.

IV. CONCLUSIONS FINALS

1. La implantació de programes, actuacions, mesures significatives en la línia de la integració eficaç de l'alumnat estranger al sistema educatiu balear, en igualtat de condicions amb l'alumnat autòcton, és encara una assignatura pendent, com es pot comprovar amb la lectura dels tres articles consecutius de l'Anuari de l'Educació de les Illes Balears (2004, 2005 i 2006) relatius a l'aspecte que ens ocupa. La detecció de necessitats existents i les propostes d'actuació no han tingut una resposta suficient per part del sistema educatiu.

2. En relació amb el curs anterior (2004-2005), el nombre d'alumnes estrangers que s'han incorporat al sistema educatiu balear ha estat de 2.875, i si l'anàlisi es fa amb una perspectiva de dos cursos, l'augment d'alumnat estranger ha estat de 5.250 alumnes. Per tant, les dimensions quantitatives del fenomen immigratori d'alumnat estranger continuen en una progressió molt important que denota la continuïtat del procés de reagrupament familiar de les famílies estrangers que han optat per fixar la seva residència a la comunitat autònoma de les Illes Balears.

3. Pel que fa a la distribució de l'alumnat estranger per etapes educatives, hi ha una sèrie d'aspectes que es van consolidant i d'altres que ens han cridat l'atenció:

Continua predominant l'alumnat estranger escolaritzat a les etapes d'Educació Primària (40%) i Educació Infantil (15%), fet que denota la joventut de les seves famílies i apunta a un probable augment dels nins i nines d'aquestes famílies en edat òptima per continuar tenint fills, en gran part per la mentalitat de la seva cultura. De fet, el 21% dels naixements que hi ha hagut a les Illes Balears han estat de mare estrangera, com apunta el darrer padró municipal d'habitants.

S'observa, així mateix, el pas de l'alumnat estranger als estudis secundaris (ESO i cicles formatius de FP), per la mateixa evolució en la seva escolaritat i també per la incorporació d'alumnat nouvingut. A nivell de Batxillerat la presència d'alumnat procedent d'altres països, especialment procedent del Tercer Món, és encara petita.

La dada que ens ha cridat més l'atenció és l'augment important de persones d'altres nacionalitats que cursen estudis d'Educació d'Adults (2.444 alumnes), que representen l'11% del total, la qual cosa és un bon indicador d'integració social. Cal pensar que l'autèntic handicap per aconseguir una societat balear cohesionada es troba en el fet d'integrar les més de 150.000 persones adultes d'origen estranger que al llarg de la darrera dècada han optat per convertir-se en nous ciutadans de les Illes.

4. No s'ha corregit mitjançant el sistema d'escolarització la diferència tan important existent entre l'alumnat estranger escolaritzat en els centres públics (79%) i els centres concertats i privats (21%). S'ha de continuar treballant en una distribució més equitativa d'alumnat per centres educatius (públics i concertats/privats).

És un repte difícil, com queda patent a les dades que aportam del conjunt de les comunitats autònomes espanyoles; no obstant això, els principis d'igualtat d'oportunitats i de cohesió social s'han d'harmonitzar amb drets com el de la lliure elecció de centre per part de les famílies.

5. Conèixer les característiques culturals i lingüístiques de l'alumnat estranger, principalment de les deu nacionalitats que representen el 85% del total, és bàsic per activar programes, intervencions i accions de tot tipus per facilitar la seva integració al sistema educatiu balear. Així, la classificació de l'alumnat estranger per afinitat cultural o per les característiques socioeconòmiques de les famílies (vegeu Anuari 2005) és perfectament vigent per activar la política educativa necessària.

6. Per àrees de procedència mundial:

- Es consolida la importància numèrica de l'alumnat llatinoamericà (47%), dins el qual destaquen països com l'Equador (2.789 alumnes), l'Argentina (2.080), Colòmbia (1.496) i un seguit de països d'aquesta àrea mundial amb xifres similars entre ells.

- L'alumnat procedent de la UE (24%) continua en el segon lloc i, perd any rere any el seu pes quantitatiu. Destaca, com els anys anteriors, l'alumnat de dues nacionalitats: alemanya (1.763) i anglesa (1.439).

- Els procedents del continent africà (18%) continuen en el tercer lloc, i es destaca de manera clara l'alumnat marroquí (3.050), que se situa en el primer lloc quant a alumnat estranger escolaritzat a les Illes Balears.

- També augmenten els alumnes procedents de països de l'Europa no comunitària (7%) i del continent asiàtic (4%).

Per finalitzar aquesta conclusió, cal recordar que el nombre de nacionalitats de l'alumnat estranger se situa en 117, i les llengües maternes d'aquest alumnat superen les seixanta.

7. En relació amb les mesures adoptades per part de la Conselleria d'Educació al llarg del curs 2005-2006, volem destacar la convocatòria del I Congrés Internacional d'Educació de la Mediterrània, dedicat precisament al tema Immigració, Educació i Moviments Migratoris. Al llarg del Congrés s'ha fet un disseny bastant clar de la necessitat d'adoptar polítiques educatives amb la finalitat de compensar les necessitats existents en el col·lectiu d'alumnat estranger per aconseguir una igualtat d'oportunitats real i justa amb vista a un futur social més cohesionat.

Sembla que tothom és conscient de la importància de la intervenció educativa amb l'alumnat total de les Illes Balears en la línia de l'Educació Intercultural, i ens agradaria que al llarg dels propers cursos això fos una pauta de treball.

8. La formació del professorat en la línia de l'Educació Intercultural (sensibilització, organització del centre i de l'aula, revisió del currículum, mesures d'avaluació, treball amb les famílies, actuació en matèria lingüística, coneixement del fenomen de les migracions internacionals, recursos i materials didàctics, etc.) és un tema absolutament prioritari.

Per una banda, ja hi ha persones formades per impartir aquests cursos, que s'haurien d'enfocar des del punt de vista transversal, i per l'altra, a pràcticament tots els centres de les Illes Balears es fan experiències molt interessants que caldria compartir per aprendre els uns dels altres.

L'única dificultat de tot això és posar recursos (econòmics i humans), prioritzar la formació del professorat en aquesta línia, ja que la situació ho demana, tenir el suport de l'Administració educativa i voler fer-ho.

En aquesta formació s'han d'implicar de manera decidida altres institucions com la UIB, els sindicats, la UNED, etc.

9. En relació amb el tercer bloc de la nostra aportació a l'Anuari de l'Educació de 2006, l'estudi realitzat sobre els resultats acadèmics de l'alumnat estranger, ja hem apuntat les principals conclusions i propostes d'actuació, que no repetirem en aquest apartat.

Sí que ens agradaria demanar una reflexió en relació amb les propostes apuntades i a l'aportació d'altres que segurament hi ha i, sobretot, en relació amb la necessitat que passi a l'acció tothom, segons les seves circumstàncies i responsabilitats per millorar la situació existent.

10. I per finalitzar aquest bloc, recordarem que la comunitat autònoma de les Illes Balears és, en percentatge, on hi ha un nombre més alt de població estrangera global i també en l'àmbit que ens ocupa, és a dir, en el sistema educatiu. Per tant, així com altres comunitats autònomes com el País Basc s'han convertit en un referent europeu pel que fa a la Formació Professional, o Extremadura en la utilització de mitjans i recursos informàtics als centres educatius, el sistema educatiu balear té l'ocasió de convertir-se en referent de l'Educació Intercultural a nivell d'Estat.

BIBLIOGRAFIA

ABDALLAH-PRETCEILLE, M. (2001). *La educación intercultural*. Barcelona. Idea Book.

AADD (2002). *Educar per a la integració i la igualtat d'oportunitats*. Palma. Publica Sa Nostra.

BLANCO, M. (2001). *El alumnado extranjero: un reto educativo. Reflexiones sobre el tema, decisiones organizativas y metodológicas*. Madrid. EOS.

CONSELLERIA D'EDUCACIÓ DE LES ILLES BALEARS (2004). "Pla de formació permanent del professorat 2004-2008".

CARBONELL, F.; AJA, E. (2000). *Educació i immigració: els reptes educatius de la diversitat cultural i l'exclusió social*. Barcelona. Politiques (Mediterrània); 27.

COLECTIVO AMANI (1994). *Educación intercultural. Análisis y resolución de conflictos*. Madrid. Popular.

GIMENO SACRISTÁN, J. (2001). *Educar y convivir en la cultura global*. Madrid. Morata.

RUIZ ROMÁN, C. (2003). *Educación Intercultural. Una visión crítica*. Barcelona. Octaedro.

SABARIEGO, M. (2002). *La educación intercultural. Ante los retos del siglo XXI*. Bilbao. Desclée de Brouwer.

STAINBACK, S.; STAINBACK, W. (1999). *Aulas inclusivas*. Madrid. Narcea.

Adreces d'Internet recomanades

<http://www.caib.es>

Informació útil sobre la comunitat autònoma de les Illes Balears, especialment de la Conselleria d'Educació i de l'Institut Balear d'Estadística.

www.ine.es

Base estadística fonamental a nivell de l'Estat espanyol.

<http://www.edualter.org>

Educació intercultural.

<http://www.mec.es/cesces/inicio.htm>

Informe sobre el estado y situación del sistema educativo de España.

<http://www.pangea.org/educació>

Presenta diferents informacions sobre educació en valors, educació intercultural, etc.

<http://www.xtec.es/recursos/cultura/index.htm>

Pla d'acolliment per a alumnes nouvinguts.